

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2022 m. balandžio 11 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Danguolės Bublicienės, Virgilijaus Grabinsko ir Sigitos Rudėnaitės (kolegijos pirmininkė ir pranešėja), teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal ieškovės bankrutavusios uždarnosios akcijos bendrovės „Agentas“ kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. gegužės 13 d. sprendimo peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės bankrutavusios uždarnosios akcinės bendrovės „Agentas“ ieškinį atsakovui A. R. dėl žalos atlyginimo, tretieji asmenys, nepareišiantys savarankiškų reikalavimų, T. S., S. K., D. K., M. G..

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių bendrovės vadovo civilinės atsakomybės sąlygas, kai ieškinį reiškia bendrovės bankroto administratorius, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovė BUAB „Agentas“ prašė priteisti iš jos buvusio vadovo atsakovo A. R. 139 712,70 Eur žalos atlyginimo ir procesines palūkanas.
3. Ieškovė nurodė, kad 2018 m. spalio 5 d. jai buvo iškelta bankroto byla. Nemokumo administratorius nustatė, kad 2013 m. vasario 27 d. atsakovas sudarė vienos akcijos pasirašymo sutartį, kuria ieškovė įsigijo vieną paprastąją vardinę 100 Lt (28,96 Eur) nominaliosios vertės UAB „Premiumfish“ akciją už 482 500 Lt (139 741,65 Eur). Sutarties sudarymo metu UAB „Premiumfish“ nuosavas kapitalas buvo neigiamas, todėl tikroji akcijos vertė neviršijo jos nominaliosios 100 Lt (28,96 Eur) vertės, o tai reiškia, kad sutartimi buvo įsigytas beveik 5000 kartų mažesnės vertės turtas, taip padarant ieškovei 139 712,70 Eur (482 500 Lt – 100 Lt = 482 400 Lt) žalos. Atsakovo neteisėti veiksmai pasireiškė netinkamu bendrovės valdymu ir jos turto disponavimu. Žalą ieškovei sukėlusią sutartį pasirašė ir ją asmeniškai įvykdė atsakovas, todėl tarp jo neteisėtų veiksmų ir žalos yra tiesioginis priežastinis ryšys.
4. Atsakovas įrodinėjo, kad sprendimą sudaryti sutartį priėmė ne jis, bet didžiausias ieškovės akcininkas trečiasis asmuo T. S. (turintis 51 proc. akcijų), o atsakovas vykdė jo valią ir kaip ieškovės vadovas atliko tik formalų veiksmą – pasirašė sutartį, todėl nėra jo neteisėtų veiksmų. Sutartis neturėjo jokios įtakos ieškovės mokumui, nes po jos sudarymo 2013 m. vasario 27 d. ieškovė dar penkerius metus vykdė ūkinę komercinę veiklą, iki 2018 m. spalio 5 d. jai buvo iškelta bankroto byla. Nuo 2013 m. liepos 9 d. atsakovas nebuvo ieškovės vadovas, o vėlesni jos trys vadovai ir akcininkai nereiškė jam jokių pretenzijų dėl sudarytos sutarties ir teisme jos neginčijo. Be to, ieškovė praleido trejų metų ieškinio senaties terminą reikalavimui dėl žalos atlyginimo pareikšti, kuris skaičiuotinas nuo sutarties sudarymo dienos, atsakovas prašė taikyti ieškinio senatį.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų sprendimų esmė

5. Panevėžio apygardos teismas 2020 m. rugsėjo 30 d. sprendimu ieškinį patenkino.
6. Teismas nustatė, kad atsakovas A. R. nuo 2011 m. rugpjūčio 2 d. iki 2013 m. liepos 9 d. buvo ieškovės UAB „Agentas“ vadovas, bendrovei 2018 m. spalio 5 d. buvo iškelta bankroto byla. Atstovaudamas ieškovei, jis 2013 m. vasario 27 d. sudarė paprastosios vardinės akcijos pasirašymo sutartį Nr. PS-13/02/27-1 (toliau – ir sutartis), kuria ieškovė už 482 500 Lt (139 741,65 Eur) įsigijo vieną paprastąją vardinę 100 Lt nominaliosios vertės UAB „Premiumfish“ akciją. 2016 m. rugsėjo 1 d. UAB „Premiumfish“ buvo iškelta bankroto byla, o 2020 m. vasario 26 d. priintas sprendimas dėl jos pabaigos.
7. Teismas atmetė atsakovo prašymą taikyti ieškinio senatį, nenustatęs, kad šis terminas būtų praleistas. Teismas nurodė, kad ieškovės nemokumo administratorius apie ginčo sutartį sužinojo tik 2019 m. sausio 31 d., kai jam buvo perduoti ieškovės dokumentai, ieškinį pareiškė 2020 m. vasario 12 d., todėl ieškinio senaties termino nepraleido. Teismas pažymėjo, kad tai, jog vėlesni ieškovės vadovai nereiškė atsakovui ieškinio dėl sudarytos sutarties ar žalos atlyginimo priteisimo, nėra pakankamas pagrindas taikyti ieškinio senatį, nes neatmetina, kad tiek UAB „Agentas“, tiek ir UAB „Premiumfish“ vadovai bei akcininkai buvo tarpusavyje susiję asmenys, suinteresuoti sutarties sudarymu.
8. Teismas atmetė atsakovo argumentą, kad pasirašyti sutartį jį įpareigojo ieškovės akcininkai, nustatęs, kad byloje nėra tokio akcininkų susirinkimo nutarimo, o atsiliepiamuose į ieškinį tretieji asmenys S. K., D. K., M. G. (buvę ieškovės akcininkai) nurodė, kad apie tokio akcininkų susirinkimo sušaukimą ir nutarimo priėmimą jiems nežinoma.
9. Teismas pažymėjo, kad, vertinant bendrovės vadovo veiksmus verslo sprendimų aspektu, būtina nustatyti, ar sprendimo priėmimo metu jis nepažeidė fiduciariinių pareigų – ar veikė sąžiningai, ar nebuvo interesų konflikto ir jis tinkamai ištyrė sprendimui reikšmingą informaciją, nes teisėtu gali būti laikomas ir nuostolingas sprendimas, jei jo priėmimo metu buvo veikiamas geriausias bendrovės interesais.
10. Teismas iš byloje esančių įrodymų nustatė, kad: 1) 2012 m. UAB „Premiumfish“ turėjo 313 318,76 Eur (1 081 827 Lt) vertės turto, jos

įsipareigojimai kreditoriams sudarė 400 043,73 Eur (1 381 271 Lt), 2011 m. bendrovė patyrė 52 229,49 Eur (180 338 Lt), 2012 m. – 89 439,87 Eur (308 818 Lt) nuostolių; 2) 2012 m. UAB „Agentas“ turėjo 1 104 995,65 Eur (3 815 329 Lt) vertės turto, jos įsipareigojimai kreditoriams sudarė 423 142,96 Eur (1 461 028 Lt), 2012 m. bendrovė patyrė 122 385,89 Eur (422 574 Lt) nuostolių, 2013 m. – 80 629,63 Eur (278 398 Lt) nuostolių; 3) 2012 m. UAB „Agentas“ suteikė UAB „Premiumfish“ 482 500 Lt (139 741,65 Eur) paskolą, kuri buvo numatyta kaip per vienerius metus gautina suma; ginčo sutartimi už tokią pačią sumą įsigyta viena 100 Lt nominaliosios vertės UAB „Premiumfish“ akcija; 4) tiek UAB „Agentas“, tiek UAB Premiumfish“ buveinės buvo registruotos tuo pačiu adresu (Raudondvario k. 1, Zarasų r.), abiejų bendrovių teisininkas ir buhalteriai buvo tie patys asmenys, bendrovės bendradarbiavo.

11. Teismas padarė išvadą, kad atsakovas neabejotinai žinojo, jog UAB „Premiumfish“ dirba nuostolingai arba, būdamas ieškovės vadovas, privalejo pasidomėti jos finansine būkle, sudarydamas ginčo sutartį, jis turėjo suprasti, kad ieškovė patirs žalos, tačiau to nepaisė ir sutartį sudarė. Teismo nuomone, net ir įvertinus, kad atsakovas sutartį sudarė veikiamas ieškovės akcininko T. S., jis kitų akcininkų apie tai neinformavo ir nepateikė prieštaravimų dėl sutarties nenaudingumo ieškovei. Šių aplinkybių pagrindu teismas konstatavo, kad atsakovas prisiėmė neprotingai didelę nuostolių ieškovei atsiradimo riziką, jo didelis neatsargumas, kaip kaltės forma, pasireiškė išskirtiniu rūpestingumo nebuvimu ir nepateisintu apilaidumu, vykdamas savo pareigas, nelojalumu ir neveikimu ieškovės interesais. Ieškovei nenaudinga sutartimi buvo padaryta 139 712,70 Eur (482 500 Lt – 100 Lt = 482 400 Lt) žala, nes įsigytas beveik 5000 kartų mažesnės vertės turtas (viena paprasta vardinė 100 Lt nominaliosios vertės UAB „Premiumfish“ akcija) ir ieškovė neteko teisės atgauti iš UAB „Premiumfish“ suteiktą paskolą, investuoti lėšas, gauti pajamų ir vykdyti ūkinę komercinę veiklą.
12. Teismas taip pat padarė išvadą, kad atsakovas neįrodė, jog sutarties sudarymo metu jis veikė geriausiais ieškovės interesais, elgėsi sąžiningai ir rūpestingai, neviršijo ieškovės veikloje įprastos ūkinės komercinės rizikos. Teismas konstatavo, kad byloje nustatytos visos būtinos sąlygos taikyti atsakovui civilinę atsakomybę, nes jo neteisėtais, kaltais veiksmais ieškovei buvo padaryta žala, o turėdamas pareigą veikti bendrovės interesais, jis šių pareigų nevykdė ir toks jo elgesys sudarė sąlygas žalai atsirasti. Teismo vertinimu, aplinkybė, kad sutartis nesukėlė ieškovės nemokumo, ji toliau vykdė ūkinę komercinę veiklą, nesudaro pagrindo atmesti ieškinį, nes ieškovės skolos tik didėjo, o tai, kad vėlesni jos vadovai nepareikalavo atlyginti žalos, nesuteikia pagrindo daryti išvadą, jog ieškovė jos nepatyrė.
13. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal atsakovo A. R. ir trečiųjų asmenų S. K. ir D. K. apeliacinius skundus, 2021 m. gegužės 13 d. sprendimu panaikino pirmosios instancijos teismo sprendimą ir ieškinį atmėtė.
14. Apelacinės instancijos teismas nurodė, kad nors byloje nepateikta įrodymų, jog ieškovės akcininkų susirinkimas būtų priėmęs sprendimą sudaryti ginčo sutartį, tačiau mokios bendrovės akcininkai gali pritariti jos vadovo veiksams ne tik raštu, bet ir konkludentiniais veiksmais, ir tai yra aplinkybė, neleidžianti vadovo veiksmų kvalifikuoti kaip neteisėtų.
15. Apelacinės instancijos teismas nustatė, kad: UAB „Agentas“ ir UAB Premiumfish“ buveinės buvo registruotos tuo pačiu adresu (Raudondvario k. 1, Zarasų r.) ir abiejų įmonių teisininkas ir buhalteriai buvo tie patys asmenys; 2013 m. vasario 27 d. UAB „Premiumfish“ neeilinis visuotinis akcininkų susirinkimas (jame dalyvavo abiejų bendrovių akcininkė trečiasis asmuo S. K.) priėmė sprendimą Nr. 13/02/27-1 padidinti bendrovės įstatinį kapitalą išleidžiant vieną paprastąją vardinę akciją, kurios nominalioji vertė – 100 Lt, emisijos kaina – 482 500 Lt, atšaukti pirmumo teisę įsigyti išleidžiamą akciją ir šią teisę suteikti UAB „Agentas“; įrašas apie sandorį padarytas UAB „Premiumfish“ vertybinių popierių sąskaitoje; UAB „Agentas“ 2013 m. aiškinamajame rašte prie trumpalaikį turtą nurodyta apie turimus kitų įmonių (UAB „Premiumfish“) nuosavybės vertybinius popierius. Šių nustatytų aplinkybių pagrindu apeliacinės instancijos teismas padarė išvadą, kad atsakovas neslėpė sutarties sudarymo fakto, o ieškovės akcininkai savo konkludentiniais veiksmais pritarė jo veiksams, šios sutarties neginčijo nei tuometiniai, nei vėlesni ieškovės akcininkai ir (ar) vadovai.
16. Apelacinės instancijos teismas, įvertinęs tai, kad bendrovės vadovo veikimas jos interesais yra preziumuojamas, taip pat akcininkų veiksmus (žinojimą apie sudarytą sutartį, jos kainą), kurie gali būti kvalifikuojami kaip pritarimas vadovo sprendimams, konstatavo, jog pirmosios instancijos teismas padarė nepagrįstą išvadą, kad ieškovė įrodė atsakovo veiksmų neteisėtumą – fiduciarinių pareigų pažeidimą.
17. Apelacinės instancijos teismas pažymėjo, kad ieškovė neįrodinėjo, jog atsakovo pasirašyta sutartis lėmė bankroto bylos ieškovei iškėlimą ar kad ieškovės bankroto byloje patvirtinti kreditorių reikalavimai būtų atsiradę 2013 m. Ieškovės 2013 m. balanso duomenys neleidžia daryti išvados, kad ji tuo metu buvo nemoki, o bankroto byla jai iškelta 2018 m. spalio 5 d., t. y. praėjus penkeriems metams po sutarties sudarymo.
18. Apelacinės instancijos teismas nurodė, kad bendrovės vadovui civilinė atsakomybė taikytina tik už verslo sprendimo priėmimą pažeidžiant fiduciarines pareigas ir (ar) viršijant įgaliojimus: jeigu verslo sprendimas buvo priimtas nepažeidžiant fiduciarinių pareigų – teisėtai, sąžiningai, ištvirus reikšminga informacija ir akivaizdžiai neviršijus protingos komercinės rizikos, vertinama, kad neteisėtų veiksmų vadovas neatliko ir už tokį vadovo sprendimą atsakomybė nekyla, nors sandoris ir buvo nuostolingas.
19. Apelacinės instancijos teismas konstatavo, kad ieškovė neįrodinėjo ir teismas nenustatė, jog sutartis sudaryta viršijant protingą komercinę riziką, neįrodytas jos nuostolingumas, jo savaimė nepatvirtina tuo metu buvusi sunki UAB „Premiumfish“ finansinė padėtis ar aplinkybė, kad jai 2016 m. rugsėjo 1 d. buvo iškelta bankroto byla. Apelacinės instancijos teismo vertinimu, byloje surinkti rašytiniai įrodymai nesudaro pakankamo pagrindo spręsti, kad sudaryta sutartis peržengė protingos ūkinės komercinės rizikos ribas, todėl nėra pagrindo konstatuoti ir atsakovo neteisėtus veiksmus – fiduciarinių pareigų pažeidimą, sudarius sutartį. Nenustačius atsakovo neteisėtų veiksmų, nėra pagrindo taikyti jam civilinę atsakomybę.
20. Apelacinės instancijos teismas nurodė, kad žalos dydį ieškovė sieja tik su sutarties kaina ir ja įsigytos akcijos verte. Pirmosios instancijos teismas padarė išvadą, kad ieškovei buvo padaryta 139 712,70 Eur žalos, nes sutartimi įsigytas beveik 5000 kartų mažesnės vertės turtas ir ieškovė neteko teisės atgauti UAB „Premiumfish“ suteiktą paskolą, investuoti lėšas ir gauti pajamų bei vykdyti ūkinę veiklą. Apelacinės instancijos teismo vertinimu, tokią išvadą paneigia paties teismo nustatytos faktinės aplinkybės, kad sudaryta sutartis nesukėlė ieškovei nemokumo, bendrovė toliau keletą metų vykdė ūkinę veiklą, byloje nėra įrodymų, pagrindžiančių nuo 2013 m. susidariusius neįvykdytus ieškovės įsipareigojimus kreditoriams. Apelacinės instancijos teismas nusprendė, kad sutartis pati savaimė ieškovei jokios žalos nesukėlė, kitų žalą pagrindžiančių argumentų ar įrodymų ieškovė nepateikė, todėl neįrodytas žalos faktas.
21. Nenustačius atsakovo civilinės atsakomybės sąlygų, apeliacinės instancijos teismas nesprendė klausimo dėl ieškinio senaties termino (ne)praileidimo.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimų į jį teisiniai argumentai

22. Kasaciniu skundu ieškovė BUAB „Agentas“ prašo panaikinti apeliacinės instancijos teismo sprendimą ir palikti galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:

22.1. Apelacinės instancijos teismas netinkamai taikė Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 2.87 straipsnį, nepagrįstai atsakovui taikė verslo sprendimo taisyklės apsaugą, neatskleidė bylos esmės. Apelacinės instancijos teismas, taikydamas verslo sprendimo priėmimo taisyklę, nepagrįstai nevertino ir nenustatė, ar atsakovas, prieš sudarydamas sutartį, tinkamai ištyrė su jos sudarymu susijusią informaciją, o tai turi esminę reikšmę sprendžiant dėl verslo sprendimo teisėtumo. Nenustačius šios aplinkybės, netinkamai buvo taikytos atsakovo civilinės atsakomybės sąlygos ir ieškinys nepagrįstai buvo atmestas taikant verslo sprendimo priėmimo taisyklę.

Apeliacinės instancijos teismas turėjo įvertinti bylos įrodymus ir nustatyti, ar sprendimo priėmimo metu atsakovas galėjo pagrįstai ir sąžiningai tikėti, kad sutartis yra naudinga bendrovei, ar jis vykdė pareigą identifikuoti galimas rizikas pagal tikėtinos naudos ir galimos žalos bei jos atsiradimo tikimybės santykio įvertinimą. Apeliacinės instancijos teismas iš viso nevertino sutarties ekonominio naudingumo požūriū, nenustatė, kokiais tikslais ji buvo sudaryta, kokios ekonominės naudos buvo siekiama, kokia konkrečia informacija remiantis buvo nuspręsta ją sudaryti.

22.2. Apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai nusprendė, kad ieškovė neįrodinėjo, jog sutartis sudaryta viršijant protingą ūkinę komercinę riziką ir yra nuostolinga. Ieškovė šioms aplinkybėms pagrįsti pateikė pakankamai įrodymų, tačiau apeliacinės instancijos teismas jų nepagrįstai nevertino, o būtent: kad sutarties sudarymo metu UAB „Premiumfish“ nuosavas kapitalas buvo neigiamas, todėl tikroji akcijos vertė neviršijo jos nominaliosios 28,96 Eur (100 Lt) vertės, o akcijos įsigijimas už beveik 5000 kartų didesnę kainą – 139 741,65 Eur (482 500 Lt) nei jos nominalioji vertė laikytinas akivaizdžiai neprotingu ūkinės komercinės rizikos aspektu; kad, išleidžiant akciją, emitentės UAB „Premiumfish“ įstatinis kapitalas buvo padidintas tik 28,96 Eur suma, o ne akcijos kaina – 138 741,65 Eur (tai patvirtina pati sutartis, UAB „Agentas“ ir UAB „Premiumfish“ vertybinių popierių sąskaita). Ieškovė, įsigijusi akciją, gavo tik vieną balsą UAB „Premiumfish“ akcininkų susirinkime ir jokios finansinės naudos neturėjo, todėl atsakovo sprendimas sudaryti sutartį padarytas pažeidžiant rūpestingumo pareigą ir ieškovės interesus. Atsakovas, kaip bendrovės vadovas, turėjo teisę priimti sprendimą dėl sutarties sudarymo ir jį priėmė. Sutarties sudarymas nėra bendrovės akcininkų kompetencijos klausimas, jų nuomonė šiuo klausimu neeliminuoja bendrovės vadovo atsakomybės nustatius visas jo civilinės atsakomybės sąlygas. Atsakovas byloje nepaaiškino, kuo remiantis buvo nustatyta akcijos kaina, o apeliacinės instancijos teismas neįvertino, kad jos kaina sutampa su UAB „Agentas“ suteiktos UAB „Premiumfish“ 139 741,65 Eur (482 500 Lt) paskolos suma, o tai reiškia, kad akcijos kaina buvo nustatyta neatsižvelgiant į jos realią vertę, bet siekiant už akcijos kainą padengti paskolą įskaitymo būdu. Apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai vertino akcijos įsigijimo sutartį atsietai nuo paskolos sutarties.

22.3. Apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai sureikšmino faktą, kad bendrovės akcininkai neginčijo sutarties ir nereikalavo žalos atlyginimo iš atsakovo. Ši aplinkybė negali būti pagrindas atleisti atsakovą nuo civilinės atsakomybės ir niekaip neapriboja ieškovės nemokumo administratoriaus teisės kreiptis į teismą dėl žalos atlyginimo.

22.4. Apeliacinės instancijos teismas nurodė, jog ieškovė neįrodinėjo, kad sutartis lėmė bankroto bylos ieškovei iškėlimą ar kad bankroto byloje patvirtinti kreditorių reikalavimai būtų atsiradę 2013 m. Priešingai nei nurodė apeliacinės instancijos teismas, įmonės nemokumas nėra būtina sąlyga nemokumo administratoriui reikšti ieškinį dėl žalos atlyginimo priteisimo iš buvusio įmonės vadovo. [CK 2.87](#) straipsnyje nenustatyta ir kasacinio teismo praktikoje nenurodyta, kad nemokumo administratoriaus ieškinyje dėl žalos atlyginimo gali būti tenkinamas tik tuo atveju, jeigu įrodoma, kad ginčo sandorio sudarymo metu įmonė buvo nemoki ir buvo kreditorių, kurių reikalavimai liko nepatenkinti iki bankroto bylos iškėlimo.

22.5. Apeliacinės instancijos teismas pažeidė įrodinėjimo ir įrodymų vertinimo taisykles, nes netinkamai paskirstė įrodinėjimo pareigą, nepagrįstai nevertino bylos įrodymų ir argumentų, kuriais ieškovė įrodinėjo sutarties nuostolingumą, nenurodė argumentų, kodėl šie įrodymai atmetami, taip pažeidė Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir [CPK](#)) 176, 178, 185 straipsnius, 270 straipsnio 4 dalies 3 punktą. Pirmosios instancijos teismas laikėsi pozicijos, kad atsakovas turi įrodyti, jog jis veikė geriausiai ieškovės interesais, o apeliacinės instancijos teismas preziumavo, kad atsakovas veikė ieškovės interesais, ir įpareigojo ieškovę šią prezumpciją paneigti. Ieškovės nuomone, pagal bylos faktines aplinkybes atsakovui taikytina [CK 6.67](#) straipsnio 4 punkte įtvirtinta nesąžiningumo prezumpcija (skolininko nesąžiningumas preziumuojamas tuo atveju, jeigu įvykdymo, kurį pagal tą sandorį turėjo atlikti skolininkas, vertė žymiai viršija kitos sandorio šalies pateiktą įvykdymą (priešpriešinių įsipareigojimų disproporcija)). Ieškovei nurodžius aplinkybes dėl atsakovo nesąžiningumo, jis turėjo įrodyti, kad, sudarydamas sutartį, veikė geriausiai ieškovės interesais. Šioje byloje turi būti taikoma kasacinio teismo 2014 m. sausio 3 d. nutartyje civilinėje byloje [Nr. 3K-3-111/2014](#) nurodyta taisyklė, kad kai turtas parduodamas už daug mažesnę kainą, nei nustatyta jo rinkos vertė, toks įmonės vadovo sprendimas prieštarauja privataus juridinio asmens interesams gauti iš savo veiklos atitinkamą pelną ir jam taikytina [CK 6.67](#) straipsnio 4 punkte įtvirtinta nesąžiningumo prezumpcija. Nagrinėjamu atveju ginčo sutartimi akcija įsigyta už kainą, kuri 5000 kartų didesnė už jos nominaliąją vertę, todėl yra paneigta, jog atsakovas veikė geriausiai ieškovės interesais. Apeliacinės instancijos teismo išvada, kad neįrodytas akivaizdus sutarties nuostolingumas, o kartu ir atsakovo fiduciarinių pareigų pažeidimas, padaryta neįvertinus esminių bylos įrodymų ir jų visumos.

23. Atsakovas A. R. atsiliepimu į kasacinį skundą prašo kasacinį skundą atmeti ir palikti nepakeistą apeliacinės instancijos teismo sprendimą. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:

23.1. Nepagrįsti kasacinio skundo argumentai, kad apeliacinės instancijos teismas netinkamai taikė [CK 2.87](#) straipsnį ir verslo sprendimo priėmimo taisyklę. Atsakovas asmeniškai sprendimo dėl sutarties sudarymo nepriėmė, jį priėmė didžiausias ieškovės akcininkas trečiasis asmuo T. S., turintis kontrolinį akcijų paketą, o atsakovas tik vykdė aukštesnio organo valią ir bendrovės įstatuose jam nustatytas funkcijas atstovauti bendrovei ir pasirašyti sutartį. Sutarties sudarymas neturėjo įtakos ieškovės (ne)mokumui, po jos sudarymo ieškovė vykdė veiklą daugiau negu penkerius metus ir atsiskaitinėjo su kreditoriais, o akcininkai jokių pretenzijų atsakovui dėl sutarties nereikšė, neginčijo jos teisme. Tai reiškia, kad ieškovės akcininkai sutarties sudarymui pritarė, ir tai paneigia atsakovo neteisėtus veiksmus. Civilinės atsakomybės taikymas atsakovui reikštų neteisimą bylos išnagrinėjimą, būtų nesąžiningas atsakovo, kaip asmens, atliekančio jam bendrovės įstatų įtvirtintas funkcijas, atžvilgiu ir nesuderinamas su sąžiningumo, protingumo bei teisingumo principais.

23.2.

Apeliacinės instancijos teismas pagrįstai nusprendė, kad sutarties sudarymas pats savaime jokios žalos ieškovei nesukėlė. Byloje nėra įrodymų, kad dėl ginčo sutarties ieškovė patyrė žalos (nuostolių) ar turėjo kitų neigiamų padarinių. Ieškovė neįrodė, kokia konkrečiai žala buvo ir (ar) galėjo būti jai padaryta dėl šios sutarties. Atsakovas nuo 2013 m. liepos 9 d. nebuvo ieškovės vadovas, o vėlesni jos vadovai ir akcininkai nežvelgė, kad sutartis buvo nuostolinga ar dėl jos ieškovei patyrė žalos. Ieškovė neginčijo sutarties, o jos atstovas teisme patvirtino, kad bankroto byla ieškovei buvo iškelta ne dėl šios sutarties.

23.3. Nepagrįsti kasacinio skundo argumentai, kad apeliacinės instancijos teismas netinkamai paskirstė šalims įrodinėjimo pareigą. Atsižvelgiant į kasacinio teismo praktiką ir [CK 6.67](#) straipsnio esmę, jo taikymas yra tiesiogiai susijęs su sandorį sudariusios kitos šalies nesąžiningumu (šiuo atveju BUAB „Premiumfish“). Ieškovė pati pasirinko savo pažeistų teisių gynimo būdą, pareikšdama ieškinį atsakovui dėl žalos atlyginimo, bet ne ieškinį BUAB „Premiumfish“ dėl sutarties pripažinimo negaliojančia. Todėl [CK 6.67](#) straipsnio nuostatos atsakovui netaikytinos ir jo nesąžiningumas negali būti preziumuojamas. Įvertinus tai, kad, įsigijusi akciją, ieškovė gavo tiek turtines, tiek neturtines UAB „Premiumfish“ akcininko teises ir iš esmės negali nurodyti, kokio dydžio žala ginčo sutartimi jai buvo padaryta, laikytina, jog nėra paneigta prezumpcija, kad atsakovas veikė ieškovės interesais. Ieškovo nurodyta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. sausio 3 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-111/2014](#) nelaikytina precedentu nagrinėjamoje byloje, nes skiriasi bylų faktinės aplinkybės ir dalykai.

23.4. Atsakovas nesutinka su pirmosios instancijos teismo išvada, kad ieškovė nepraleido ieškinio senaties termino, nes jo pradžia skaičiuotina nuo 2019 m. sausio 31 d., kai ieškovės nemokumo administratoriui buvo perduoti jos dokumentai. Byloje nustatyta, kad po atsakovo atleidimo iš darbo ieškovei vadovavo dar trys vadovai, jie perėmė jos dokumentus ir turtą, todėl žinojo arba turėjo žinoti apie ginčo sutartį, tačiau jos neginčijo. Ieškovė ieškinį dėl žalos atlyginimo pareiškė ne [IBĮ](#) nustatyta tvarka (kaisenaties terminai skaičiuojami

nuo dokumentų nemokumo administratoriui perdavimo momento), bet dėl žalos atlyginimo CK nustatyta tvarka, todėl tokiam ieškiniui taikomas [CK 1.125 straipsnio](#) 8 dalyje nustatytas trejų metų ieškinio senaties terminas. Ieškovė nurodė, kad žala jai atsirado iš karto po sutarties sudarymo, t. y. 2013 m. vasario 27 d., todėl teisė pareikšti ieškinį pasibaigė 2016 m. vasario 27 d., o ieškinys pareikštas 2020 m. vasario 12 d., t. y. praleidus ieškinio senaties terminą. Šiuo savarankišku pagrindu ieškinys turi būti atmestas. Be to, atsakovo nuomone, ieškinys turėjo būti reiškiamas ne jam, o tam iš ieškovės vadovų, kuris neįvertino ir nepareikalavo žalos atlyginimo iš ankstesnių vadovų, jei tokia žala buvo padaryta.

24. Tretieji asmenys D. K. ir S. K. atsiliepimu į kasacinį skundą prašo kasacinį skundą atmesti ir palikti nepakeistą apeliacinės instancijos teismo sprendimą. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:

24.1. Ieškovė kasaciniame skunde nepagrindė, kad apeliacinės instancijos teismas padarė kokių nors materialiosios ar proceso teisės normų pažeidimų, kurie nulėmė neteisėto sprendimo priėmimą ar turi esminę reikšmę vienodam teisės aiškinimui ir taikymui.

24.2. Kasaciniame skunde keliamas klausimas, ar atsakovas tinkamai ištyrė su sutarties sudarymu susijusią informaciją, neturi esminės reikšmės, nes sprendimą dėl jos sudarymo priėmė ne jis, o ieškovę kontroliavęs didžiausias akcininkas trečiasis asmuo T. S.. Ieškovės naujiems vadovams ir akcininkams ilgus metus nekilo jokių abejonų dėl sutarties pagrįstumo ir ekonominio naudingumo, todėl laikytina, kad ieškovė savo veiksmais (neveikimu) aiškiai patvirtino tokį sandorį. Ieškovė neįrodė atsakovo deliktinės civilinės atsakomybės sąlygų, todėl ieškinys buvo pagrįstai atmestas.

24.3. Pagrįsti apeliacinės instancijos teismo argumentai, kad ieškovė neįrodinėjo, jog ginčo sutartis lėmė bankroto bylos ieškovei iškėlimą ar kad bankroto byloje patvirtinti kreditorių reikalavimai būtų atsiradę tuo metu, kai buvo sudaryta sutartis. Šioje proceso stadijoje ieškovė negali keisti ieškinio pagrindo ar dalyko, todėl jos argumentai šiuo klausimu yra nepagrįsti.

24.4. Ieškovė nepagrįstai nurodo, kad apeliacinės instancijos teismas neteisingai įvertino bylos aplinkybes ir įrodymus dėl ginčo sutarties nuostolingumo, protingos komercinės rizikos viršijimo, žalos padarymo. Apeliacinės instancijos teismo sprendime šiais klausimais pateikti išsamūs motyvai, su kuriais nesutikti nėra jokio pagrindo.

24.5. Atsakovui netaikytina [CK 6.67 straipsnio](#) 4 punkte įtvirtinta nesąžiningumo prezumpcija, nes šis straipsnis reguliuoja visai kitus teisinius santykius, kai kreditorius ginčija skolininko sudarytus sandorius [CK 6.66 straipsnio](#) (lot. *actio Pauliana*) pagrindu. Ieškovės nurodytoje kasacinio teismo 2014 m. sausio 3 d. nutartyje civilinėje byloje [Nr. 3K-3-111/2014](#) buvo išspręstas ginčas dėl sandorių pripažinimo negaliojančiais [CK 6.66 straipsnio](#) pagrindu, o nagrinėjamoje byloje sprendžiamas visiškai kitas klausimas – dėl bendrovės vadovo veiksmais galimai padarytos žalos atlyginimo ir jokie klausimai, susiję su [CK 6.66, 6.67 straipsnių](#) (ne)taikymu, nebuvo keliami ir nagrinėjami.

24.6. Kadangi ieškovė kasaciniame skunde pakartotinai kelia atsakovo civilinės atsakomybės sąlygų buvimo klausimą, tai tretieji asmenys palaiko savo ankstesnius argumentus dėl ieškinio senaties termino taikymo ieškiniui.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl bendrovės vadovo civilinės atsakomybės sąlygų, kai ieškinį dėl žalos atlyginimo reiškia bankroto administratorius

25. Ieškinys šioje byloje pareikštas 2020 vasario 11 d., t. y. galiojant Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymui (toliau – JANĮ) atsižvelgdama į šią aplinkybę, teisėjų kolegija konstatuoja, kad teismų praktika, suformuota taikant Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymą (toliau – ĮBĮ) nagrinėjamiems santykiams aktualiais aspektais taikytina *mutatis mutandis* (su būtinais pakeitimais).

26. Bendrovės (įmonės, juridinio asmens) vadovo civilinė atsakomybė savo teisine prigimtimi yra deliktinė, civilinės atsakomybės prievolei kilti būtina įstatyme nustatytų sąlygų visuma: neteisėti vadovo veiksmai (išskyrus įstatyme nustatytas išimtis), priežastinis ryšys tarp neteisėtų veiksmų ir nuostolių, vadovo kaltė (išskyrus įstatyme ar sutartyje nustatytas išimtis), žala (nuostoliai) ([CK 6.246–6.249 straipsniai](#)). Iš aptartų civilinės atsakomybės sąlygų ieškovas privalo įrodyti neteisėtus atsakovo veiksmus, padarytą žalą ir neteisėtų veiksmų bei žalos priežastinį ryšį ([CPK 12, 178 straipsniai](#)). Vadovo civilinei atsakomybei atsirasti būtina jo kaltė. Teismui nustatius, kad atsakovas (vadovas) atliko neteisėtus veiksmus, lėmusius žalos atsiradimą, jo kaltė preziumuojama ([CK 6.248 straipsnio](#) 1 dalis) ir paneigti šią prezumpciją bei įrodyti, kad nėra jo kaltės dėl atsiradusios žalos, turi atsakovas ([CPK 178 straipsnis](#) 182 straipsnio 4 dalis) (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. spalio 16 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. 3K-7-177-701/2017](#) 41 punktą; kt.).

27. Ieškinys dėl žalos atlyginimo bendrovės vadovui gali būti pareikštas šiais skirtingais pagrindais: dėl fiduciarinių pareigų pažeidimo ir (arba) netinkamo verslo sprendimo priėmimo, dėl imperatyvių įstatymo nuostatų (nustatytų vadovo pareigų) pažeidimo, dėl kurių atsirado žala. Priklausomai nuo ieškinio reikalavimo pagrindo, skiriasi įrodinėjimo pareigos nustatant vadovo civilinės atsakomybės sąlygas apimtis (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. spalio 16 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. 3K-7-177-701/2017](#) 44 punktą). Nurodytų ieškinio pagrindų konstatavimas civilinės atsakomybės aspektu reiškia vieną iš būtinųjų sąlygų viseto – neteisėtus veiksmus.

28. Fiduciarinės juridinio asmens valdymo organų pareigos įtvirtintos [CK 2.87 straipsnyje](#): juridinio asmens valdymo organo narys juridinio asmens ir kitų juridinio asmens organų narių atžvilgiu turi veikti sąžiningai ir protingai, būti lojalus, laikytis konfidencialumo, vengti situacijos, kai jo asmeniniai interesai prieštarauja ar gali prieštarauti juridinio asmens interesams (1–6 dalys), ir kt. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo (toliau – ABI) 19 straipsnio 8 dalyje nustatyta bendrovės vadovo pareiga veikti bendrovės ir jos akcininkų naudai teismų praktikoje suformuluota kaip pareiga veikti išimtinai bendrovės interesais (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. balandžio 19 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-234/2013](#), kt.).

29. [CK 2.87 straipsnio](#) 1 dalyje įtvirtinta pareiga veikti sąžiningai ir protingai kasacinio teismo praktikoje aiškinama kaip valdymo organo nario pareiga atitikti objektyvius rūpestingo ir kvalifikuoto verslininko kriterijus (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. kovo 25 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-130/2011](#); 2014 m. sausio 9 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-7-124/2014](#); kt.). Vadovas privalo dirbti rūpestingai ir kvalifikuotai bei darviti viską, kas nuo jo priklauso, kad io vadovaujama įmonė veiktu pagal įstatymus ir kitus teisės aktus (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. sausio 9 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-7-124/2014](#); kt.).

30. Bendrovės vadovas civiline tvarka atsako ir už imperatyvių pareigų, nustatytų valdymo organams, pažeidimą. Vienasmenio juridinio asmens valdymo organo pareigos yra įtvirtintos [CK](#) bei specialiuosiuose įstatymuose. Vadovas, be kita ko, atsako už finansinės atsakomybės parengimą (ABI 37 straipsnio 12 dalies 2, 3, 4 punktai), tinkamą buhalterinės apskaitos organizavinę bendrovėje (Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos įstatymo 21 straipsnio 1 dalis) bei bankroto bylos inicijavimą laiku (ĮBĮ 8 straipsnio 4 dalis), bendrovės dokumentų ir

turto perdavimą bankroto administratoriui (IBĮ 10 straipsnio 7 dalis) (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. spalio 16 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. 3K-7-177-701/2017](#) 30 punktą, kt.).

31. Rūpestingą ir sąžiningą bendrovės vadovą nuo žalos atlyginimo ieškinių saugo verslo sprendimų priėmimo taisyklė. Verslo sprendimų priėmimo taisyklė reiškia prezumpciją, kad vadovas bendrovės atžvilgiu veikia sąžiningai (lot. *bona fide*) geriausia bendrovės, kuriai jis vadovauja, interesais. Kadangi valdymo organų nariai negali iš anksto žinoti, ar jų sprendimai ekonomiškai pasiteisins, nes verslo rezultatai priklauso nuo daugelio rinkos veiksnių, todėl ir atsakomybė jiems turėtų būti taikoma ne už neigiamą ekonominį jų veiksmų rezultatą (ekonomiškai nepasiteisinusį sprendimą), kurio pasekmių numatyti jie neturėjo galimybės, bet už jų veiksmus sprendimo priėmimo metu, vertinant jų teisėtumą – ar sprendimo priėmimo metu jie galėjo pagrįstai ir sąžiningai tikėti, kad šis sandoris naudingas bendrovei. Vadovams civilinė atsakomybė taikytina tik už verslo sprendimo priėmimą pažeidžiant fiduciarines pareigas ir (ar) viršijant įgaliojimus, dėl to žalos atlyginimo siekiančiam asmeniui nepakanka įrodyti padarytos žalos faktą, tačiau būtina įrodyti ir įmonės valdymo organų narių fiduciarinių pareigų (lojalumo, sąžiningumo, protingumo ir kt.) pažeidimą, akivaizdų protingos ūkinės komercinės rizikos peržengimą, aiškų aplaidumą arba jiems suteiktų įgaliojimų viršijimą (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. sausio 9 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-7-124/2014; kt.).
32. Jeigu ieškovas neįrodo juridinio asmens vadovo įstatymuose įtvirtintų ar fiduciarinių pareigų, ar kompetencijos pažeidimo sudarant sandorį ir sandoris nėra akivaizdžiai žalingas, teismas neturėtų vertinti sandorio naudingumo požiriu. Pagal kasacinio teismo praktiką bendrovės vadovo priimtas verslo sprendimas turi būti teisėtas, t. y. priimtas nepažeidžiant imperatyviųjų teisės normų ir fiduciarinių pareigų ([CK 2.87 straipsnio 7 dalis](#)). Rūpestingumo ir lojalumo pareigos nebus pažeistos, jei sprendimas priimamas sąžiningai (be interesų konflikto) ir ištyrus informaciją apie galimas tokio sprendimo pasekmes, t. y. sprendimą priimančioms valdymo organams neturi daryti įtakos interesų konfliktas ir jie pagal sprendimo aplinkybes turi išsamiai iširti galimas verslo sprendimo pasekmes, verslo sprendimas turi akivaizdžiai neviršyti protingos komercinės rizikos. Laikoma, kad verslo sprendimas yra protingas, jeigu nustatoma aplinkybė, kad nebuvo akivaizdaus vadovo ūkinės komercinės rizikos peržengimo (verslo sprendimas nebuvo akivaizdžiai ekonomiškai nenaudingas, nuostolingas) (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gegužės 5 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-244/2014; kt.). Nustatius, kad bendrovės vadovo sprendimas yra akivaizdžiai neprotingas ūkinės komercinės rizikos aspektu, bendrovės vadovo sprendimui netaikoma verslo sprendimų priėmimo taisyklė, todėl už šį sprendimą bendrovės vadovui gali kilti civilinė atsakomybė, jei įrodomos kitos civilinės atsakomybės sąlygos (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 20 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-535-916/2018 19 punktą; kt.).
33. Valdymo organų nariai atsako tik už kaltus veiksmus. Už fiduciarinių pareigų pažeidimą ir bylose, kuriose dėl vadovo veiksmų teisėtumo sprendžiama taikant verslo sprendimų priėmimo taisyklę, valdymo organų narių (vadovo) atsakomybė kyla ir taikoma tik esant dideliam neatsargumui arba tyčiai. Tačiau už įstatymuose nustatytų imperatyviųjų teisės normų pažeidimą (pvz., nustatytos pareigos laiku inicijuoti bankroto bylą pažeidimą (IBĮ 8 straipsnio 1 dalies nuostatų nevykdymą) vadovui civilinė atsakomybė atsiranda esant paprastam neatsargumui (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. spalio 16 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. 3K-7-177-701/2017](#) 45 punktą).
34. Sprendžiant dėl bendrovės vadovo atsakomybės taikomi valdymo organų ir bendrovės dalyvių kompetencijos ir atsakomybės atribojimo principai. Kaip konstatuota kasacinio teismo, pagal [CK 2.82 straipsnio](#) 2 dalies nuostatas juridinio asmens dalyvių susirinkimas laikomas įmonės organu, tačiau šio straipsnio prasme nelaikomas įmonės valdymo organu. Akcininko teisės apibūdinamos kaip valdymas nuosavybės teise, taip atskiriant nuo bendrovės valdymo organų veiklos – įmonės reikalų tvarkymo. Atsižvelgiant į tai atsakomybė už klaidingą verslo sprendimą ar netinkamą įmonės veiklos organizavimą akcininkų susirinkimui netaikoma. Todėl aplinkybė, kad vadovo sudarytam neteisėtam sandoriui buvo pritarta ir akcininkų susirinkime, nešalina bendrovės vadovo atsakomybės už tokio sandorio sudarymą, nes bendrovės vadovas yra specialus subjektas, kuriam įstatyme nustatyta išskirtinė teisė atstovauti bendrovei, veikti jos vardu ir jam taikomi aukštesni veiklos ir atsakomybės standartai negu juridinio asmens dalyviui ar eiliniam juridinio asmens darbuotojui (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. lapkričio 30 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-528/2009](#); kt.).
35. Bylose dėl bendrovės vadovo civilinės atsakomybės žala gali būti pripažįstami pačios įmonės ar (ir) jos kreditorių turiniai praradimai, atitinkantys [CK 6.249 straipsnio](#) 1 dalyje įtvirtintą sampratą: žala yra asmens turto netekimas arba sužalojimas, turėtos išlaidos (tiesioginiai nuostoliai), taip pat negautos pajamos, kurias asmuo būtų gavęs, jeigu nebūtų buvę neteisėtų veiksmų. Piniginė žalos išraiška yra nuostoliai. Siame kontekste teisėjų kolegija pažymi, kad, sprendžiant dėl žalos, kaip vadovo sudarytam neteisėtam sandoriui buvo pritarta ir akcininkų susirinkime, nešalina bendrovės vadovo atsakomybės už tokio sandorio sudarymą, nes bendrovės vadovas yra specialus subjektas, kuriam įstatyme nustatyta išskirtinė teisė atstovauti bendrovei, veikti jos vardu ir jam taikomi aukštesni veiklos ir atsakomybės standartai negu juridinio asmens dalyviui ar eiliniam juridinio asmens darbuotojui (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. lapkričio 30 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-528/2009](#); kt.).
36. Bylose dėl bendrovės vadovo civilinės atsakomybės žala gali būti pripažįstami pačios įmonės ar (ir) jos kreditorių turiniai praradimai, atitinkantys [CK 6.249 straipsnio](#) 1 dalyje įtvirtintą sampratą: žala yra asmens turto netekimas arba sužalojimas, turėtos išlaidos (tiesioginiai nuostoliai), taip pat negautos pajamos, kurias asmuo būtų gavęs, jeigu nebūtų buvę neteisėtų veiksmų. Piniginė žalos išraiška yra nuostoliai. Siame kontekste teisėjų kolegija pažymi, kad, sprendžiant dėl žalos, kaip vadovo sudarytam neteisėtam sandoriui buvo pritarta ir akcininkų susirinkime, nešalina bendrovės vadovo atsakomybės už tokio sandorio sudarymą, nes bendrovės vadovas yra specialus subjektas, kuriam įstatyme nustatyta išskirtinė teisė atstovauti bendrovei, veikti jos vardu ir jam taikomi aukštesni veiklos ir atsakomybės standartai negu juridinio asmens dalyviui ar eiliniam juridinio asmens darbuotojui (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. lapkričio 30 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-528/2009](#); kt.).
36. Valdymo organų civilinė atsakomybė mokiai bendrovei ([CK 2.87 straipsnio](#) 7 dalies pagrindu) yra tiesioginė, o bendrovės valdymo organų atsakomybė bankrutuojančios bendrovės kreditoriams yra subsidiari ([CK 6.245 straipsnio](#) 5 dalis), išskyrus atsakomybę [CK 6.263 straipsnio](#) 2 dalies pagrindu. Įmonei veikiant įprastai, vadovai neturi fiduciarinių pareigų kreditoriams. Šiuo laikotarpiu pagrindinė vadovų pareiga – tenkinti nuosavo kapitalo teikėjų – dalyvių interesus. Kuo įmonės finansinė būklė prastėja ir ji turi daugiau skolų, tuo didėja įmonės skolinto kapitalo teikėjų – kreditorių interesų reikšmė. Tai lemia, kad supastėjus įmonės būklei atsiranda vadovų fiduciarinės pareigos priimant su bendrovės veikla susijusius sprendimus atsižvelgti ir į kreditorių interesus. Įmonės finansinei padėčiai tapus ypač sunkiai ar net kritinei, t. y. įmonei pasiekus nemokumo ribą, kreditorių interesai pradeda vyrauti. Tai, kad tiesioginių prievolių santykių tarp bendrovės vadovo ir kreditoriaus nėra, o fiduciarinės pareigos atsiranda pablogėjus įmonės finansinei būklei, suponuoja, kad vadovo atsakomybė atsiranda tik tuo atveju, kai bendrovė nebepajėgi pati patenkinti kreditorių reikalavimų. Tai reiškia, kad bendrovės vadovo, kaip ir jos dalyvio, atsakomybė yra subsidiariaus pobūdžio ([CK 6.245 straipsnio](#) 5 dalis) (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. vasario 1 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-19/2012](#); kt.).
37. Kai įmonė tampa nemoki IBĮ prasme ir jai iškeliami bankroto byla, bendrovės vadovams gali būti reikiami reikalavimai ne tik [CK 2.87 straipsnio](#) pagrindu, bet ir savarankiškais pagrindais, įtvirtintais IBĮ, nustatančiais vadovo atsakomybę už pareigos laiku inicijuoti bankroto bylą pažeidimą, bendrovės turto neperdavimą ir kt. Pagrindinis subjektas, turintis teisę pareikšti ieškinį nemokios įmonės vadovui dėl žalos atlyginimo šiais abiem pagrindais ([CK](#) ir IBĮ), yra įmonės bankroto administratorius. Iškėlus įmonei bankroto bylą, joje akumuliuojami bankrutuojančios įmonės kreditorių interesai. Kreditorių visuma, veikdama per kreditorių susirinkimą (IBĮ 23 straipsnis), siekia apginti savo interesus bankrutuojančioje įmonėje, o realius kreditorių teisių gynimo veiksmus atlieka bankrutuojanti įmonė, atstovaujama bankroto administratoriaus. Bankrutuojančios įmonės ir jos kreditorių visumos interesai iš esmės sutampa ir neturi būti priešinami. Kadangi bankrutuojančios įmonės turtas panaudojamas kreditorių reikalavimams tenkinti, tai kuo daugiau tokio turto bus sukaupta, tuo didesne apimtimi bus patenkinti kreditorių reikalavimai. Kreditorių interesus gina bankrutuojančios įmonės administratorius, o kreditorių interesai ginami, be kita ko, ir ginant bankrutuojančios įmonės interesus, todėl bankroto administratorius yra pagrindinis subjektas, turintis teisę kreiptis į teismą dėl žalos atlyginimo (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. kovo 25 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-130/2011; kt.).
38. Kreditoriams padaryta žala pagal kasacinio teismo praktiką laikoma išvestine iš įmonės patirtos žalos, nes ji pasireiškia tuo, kad dėl išaugusių įmonės skolų ar sumažėjusio turto atitinkamai sumažėja kreditorių galimybė gauti didesnę dalį savo reikalavimo patenkinimo. Visų kreditorių teisės ginamos IBĮ nustatyta tvarka, taip pat ir kreditoriui reikšiant netiesioginį ieškinį bankrutuojančios įmonės vardu (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. rugsėjo 12 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-389/2014](#); kt.).
39. Teisėjų kolegija pažymi, kad bankroto proceso esmė, tikslas (samprata), pasikeitus įstatymų reglamentavimui, iš esmės nepakito: IBĮ 2 straipsnio 1 dalyje bankrotas buvo apibrėžiamas kaip teisės aktų nustatyta tvarka pripažinta įmonės nemokumo būseną, kai siekiama šios

būsenos pabaigos iš įmonės turto tenkinant kreditorių reikalavimus ir užtikrinant kreditorių ir įmonės interesų pusiausvyrą: pagal JANĮ 2 straipsnio 4 punktą juridinio asmens bankroto procesas – visuma šio įstatymo nustatytu procedūru, kuriois teismo arba ne teismo tvarka siekiama likviduoti juridinį asmenį, tenkinant kreditorių reikalavimus juridinio asmens turtu. Atsižvelgdama į tai teisėjų kolegija konstatuoja, kad aiškinant ir taikant IBI suformuota teismų praktika dėl bankroto administratoriaus statuso ir iš to išplaukiančio *locus standi* – teisės reikšti ieškinius dėl bendrovės vadovo civilinės atsakomybės – išlieka aktuali ir įsigaliojus JANĮ.

40. Pagal civilinės atsakomybės taisyklės atlyginama yra tik ta žala, kuri yra neteisėtų veiksmų padarinys. Priežastinio ryšio nustatymo civilinėje byloje procesą sąlygiškai galima padalyti į du etapus. Pirma etape, naudojant *conditio sine qua non* testą (ekvivalentinio priežastinio ryšio teorija), nustatomas faktinis priežastinis ryšys. Šiame etape sprendžiama, ar žalingi padariniai kyla iš neteisėtų veiksmų, t. y. nustatoma, ar žalingi padariniai būtų atsiradę, jeigu nebūtų buvę neteisėto veiksmo. Antrame etape nustatomas teisinis priežastinis ryšys, kai sprendžiama, ar padariniai teisiskai nėra permelyg nutolę nuo neteisėto veiksmo (deliktinės atsakomybės ribas siaurinti priežastinio ryšio teorija). Nustatant teisinį priežastinį ryšį reikia įvertinti atsakovo, jeigu jis elgtųsi kaip protingas ir apdairus asmuo, galimybę neteisėtų veiksmų atlikimo metu numatyti žalos atsiradimą, neteisėtais veiksmais pažeistos teisės ar teisėto intereso prigimtį ir vertę bei pažeisto teisinio reglamentavimo apsauginį tikslą (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 31 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-167-611/2015; kt.).
41. Aptartų nuostatų pagrindu (nutarties 35–40 punktai) teisėjų kolegija konstatuoja, jog tam, kad būtų nustatytas pagrindas tenkinti bankroto administratoriaus pareiktą ieškinį dėl vadovo civilinės atsakomybės, be kita ko, turi būti nustatytas pakankamas priežastinis ryšys tarp neteisėtų bendrovės vadovo veiksmų ir kreditorių patirtų turtinių praradimų – sumažėjusios (išnykusios) galimybės patenkinti kreditorių reikalavimus iš įmonės turto.
42. Atsižvelgiant į bankroto proceso pagrindinį tikslą ir bankroto administratoriaus funkciją ginti kreditorių interesus, kasacinio teismo praktikoje suformuluota nuostata, kad bankrutuojančios įmonės administratoriaus reikalavimams dėl žalos atlyginimo taikomos bendrosios ieškinių senaties termino eigos pradžios skaičiavimo taisyklės (CK 1.127 straipsnio 1 dalis). Aplinkybė, kad administratorius, kaip bankrutuojančios įmonės kreditorių ir pačios įmonės interesus ginantis subjektas, ieškinį reiškia dėl įmonės valdymo organų narių bei dalyvių veiksmais įmonei padarytos žalos atlyginimo, sudaro pagrindą ieškinių senaties terminą skaičiuoti būtent nuo to momento, kai apie tokią žalą sužino ar turėjo sužinoti bankroto administratorius. Bankrutuojančios įmonės administratorius sužino apie įmonės valdymo organų narių bei dalyvių veiksmais įmonei padarytą žalą ne anksčiau, negu įsiteisėja nutartis iškelti įmonei bankroto bylą ir paskirti jos bankroto administratorių (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. lapkričio 25 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-485-421/2016 33 punktą; 2019 m. lapkričio 4 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-320-916/2019 86 punktą).

Dėl aptartų įstatymo ir teismų praktikos nuostatų taikymo nagrinėjamoje byloje

43. Bylą nagrinėjęs pirmosios instancijos teismas patenkino bankroto administratoriaus ieškinį, konstatavęs, kad atsakovas, už 5000 kartų didesnę kainą nupirkdamas nuostolingai veikusios įmonės akciją, pažeidė fiduciarines vadovo pareigas veikti geriausiaisiais bendrovės interesais, jo didelis neatsargumas, kaip kaltės forma, pasireiškė išskirtiniu rūpestingumo nebuvimu ir nepateisintu aplaidumu, dėl šių neteisėtų veiksmų bendrovė patyrė žalą, lygią praradimui tarp tikrosios akcijos vertės ir sumokėtos už ją kainos.
44. Teisėjų kolegija konstatuoja, kad pirmosios instancijos teismas netinkamai taikė aptartas įstatymo ir teismų praktikos nuostatas dėl bankroto administratoriaus *locus standi* (nutarties 34–41 punktai), todėl nepagrįstai pripažino, kad ieškovas – bankroto administratorius turi teisę reikšti ieškinį dėl teismo konstatuotos žalos, pasireiškiosios tuo, kad bendrovės įgyto turto vertė akivaizdžiai neatitiko už jį sumokėtos kainos, nenustačius, kad šis sandoris priežastiniu ryšiu susijęs su įmonės mokumo ir galimybės atsiskaityti su kreditoriais sumažėjimu. Apeliacinės instancijos teismo sprendimas, kad byloje nenustačius civilinės atsakomybės sąlygų viseto nėra pagrindo tenkinti ieškinį, yra iš esmės pagrįstas; teisėjų kolegija nevertina apeliacinio teismo sprendimo dalies dėl atsakovo neteisėtų veiksmų nustatymo teisėtumo ir pagrįstumo.

Dėl bylos procesinės baigties ir bylinėjimosi išlaidų

45. Apibendrinama išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatuoja, kad nėra pagrindo tenkinti ieškovės kasacinį skundą; skundžiama apeliacinės instancijos teismo nutartis paliekama nepakeista (CPK 359 straipsnio 1 dalies 1 punktas).
46. Atsakovas A. R. pateikė įrodymus, kad kasaciniame teisme patyrė 1815 Eur bylinėjimosi išlaidų advokato pagalbai apmokėti už atsiliepimą į kasacinį skundą parengimą. Šios išlaidos neviršija teisingumo ministro kartu su Advokatų tarybos pirmininku 2004 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. 1R-85 patvirtintų Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą pagalbą maksimalaus dydžio. Netenkinus ieškovės kasacinio skundo, šių išlaidų atlyginimas priteistinas atsakovui iš ieškovės (CPK 93, 98 straipsniai).
47. Treieji asmenys D. K. ir S. K. nepateikė įrodymų apie kasaciniame teisme patirtas išlaidas už advokato pagalbą parengiant atsiliepimą į kasacinį skundą, todėl šių išlaidų priteisimo klausimas nesprendtinas.
48. Kasacinis teismas patyrė 20,22 Eur išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu. Ieškovė pagal įstatymą yra atleista nuo tokių išlaidų mokėjimo (CPK 83 straipsnio 1 dalies 8 punktas, 96 straipsnio 2 dalis), todėl šios išlaidos valstybei nepriteistinos.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

nutaria:

Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. gegužės 13 d. sprendimą palikti nepakeistą.

Priteisti atsakovui A. R. (a. k. duomenys neskelbtini) iš ieškovės BUAB „Agentas“ (į. k. 302545422) 1815 (vieną tūkstantį aštuonis šimtus penkiolika) Eur bylinėjimosi išlaidų už advokato pagalbą kasaciniame teisme atlyginimo.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai

Danguolė Bublienė

Virgilijus Grabinskas

Sigita Rudėnaitė

